

3. Mezhdunarodnaia klassifikatsiia boleznej MKB-10 [JElektronnij resurs]. – Rezhim dostupa : <http://www.studfiles.ru/preview/5280773/page:5/>
4. Paschenkov S. Z. Ipokhondricheskie sostoianiiia / S. Z. Paschenkov. – Moskva : Gosudarstvennoe izdatelstvo medizinskoj literaturi MEDGIZ, 1958. – 130 s.

Received October 19, 2017

Revised November 17, 2017

Accepted December 22, 2017

УДК 613.8:159.923

Н. А. Кулик

tatakulik@ukr.net

Л. Л. Гільова

laragilova8@gmail.com

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ: АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ЗАХІДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Hiliova L. L. Emotional Intelligence: the Analysis of Modern Western Studies / L. L. Hiliova, N. A. Kulyk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 39. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 79–90.

L. L. Hiliova, N. A. Kulyk. Emotional Intelligence: the Analysis of Modern Western Studies. The article dwells upon the history of the formation of the phenomenon of «emotional intelligence» as a manifestation of the correlation between human abilities and life success, including personal and professional success. The scientific prerequisites for describing the emotional intelligence, its features and values as one of the multiple forms of intelligence are revealed. Different models of emotional intelligence are analyzed, which made descriptive characteristics of the proposed phenomenon. The components are considered and the levels of emotional competence are revealed.

Emotional intelligence is studied as a competence aimed at the interpretation of personal emotions and emotions of others. Emotional compe-

L. L. Hiliova – the scientific contribution of the co-author is 50% ,

N. A. Kulyk – the scientific contribution of the co-author is 50% .

tence is considered as integration of knowledge and specific skills in the emotional sphere, as well as personal qualities that enable a person to cope with different life situations successfully, self-improving and self-actualizing.

The concept is introduced and the levels of emotional literacy are analyzed as a program for the formation of specific emotional skills for constructing harmonious interpersonal relationships.

Key words: emotional intelligence, emotional intelligence structure, emotional competence, emotional literacy, emotional power of personality.

Л. Л. Гільова, Н. А. Кулик. Емоційний інтелект: аналіз сучасних західних досліджень. У статті простежено історію формування феномену «емоційний інтелект» як вияв взаємозв'язку здібностей людини з життєвою успішністю, що включає особисту та професійну успішність. Розкрито наукові передумови опису емоційного інтелекту, його особливості та значення як однієї з множинних форм інтелекту. Проаналізовано різні моделі емоційного інтелекту, що склали описову характеристику запропонованого до розгляду феномену. Розглянуто складові компоненти та виявлено рівні емоційної компетентності.

Емоційний інтелект досліджено як компетентність, спрямовану на тлумачення власних емоцій та емоцій оточуючих. Емоційну компетентність розглянуто як інтеграцію знань та специфічних навичок в емоційній сфері, а також особистісних властивостей, що дають змогу людині успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями, самовдосконалюючись і самоактуалізуючись.

Уведено поняття та проаналізовано рівні емоційної грамотності як програми формування специфічних емоційних навичок для побудови гармонійних міжособистісних стосунків.

Ключові слова: емоційний інтелект, структура емоційного інтелекту, емоційна компетентність, емоційна грамотність, емоційна сила особистості.

Постановка проблеми. В умовах кардинальних змін у суспільстві особливого значення сьогодні набувають питання збереження психічного здоров'я громадян України, їх стресостійкості та здатності до адаптації. Глибока соціальна, політична, економічна та духовна кризи, з одного боку, спричиняють психічне напруження особистості, а з іншого – сприяють пошуку зовнішніх та внутрішніх ресурсів для адаптації у мінливому світі ХХІ століття. Пристосовуючись до нових запитів суспільства, психологія пропонує нові феномени, такі як «емоційний інтелект», «емоційна компетентність», «емоційна грамотність». За допомогою цих понять учені розкривають умови успішної соціальної взаємодії людини в епоху глобальних змін.

Сучасні психологічні дослідження емоційного інтелекту пов'язують успішність особистості з розвитком сукупності здібностей:

- загальних, що дозволяють орієнтуватися в навколишньому середовищі, адекватно його відображати, перетворювати, мислити, навчатися, пізнавати світ і переймати соціальний досвід: спроможність вирішувати завдання, приймати рішення, розумно діяти, передбачати;

- ментальних, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих: здібності адаптації до мінливих умов;

- емоційних, що забезпечують ефективне управління емоційною сферою, генерують позитивні емоції, а також допомагають адекватно виражати негативні почуття.

- адаптаційних, які керують емоціями в стресових ситуаціях: здатність відновлюватися;

- соціальних, що сприяють соціальній єдності та згуртованості: здатність до співпереживання емоційного стану іншої людини та прийняття інших.

Практичну значущість наукового вивчення цього поняття ми розглядаємо як вивчення взаємозв'язку між високим рівнем орієнтації особистості у власному емоційному світі з широкими адаптаційними можливостями. А відтак, адекватна поведінка особистості дає змогу гармонійно взаємодіяти з навколишнім світом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аналіз літератури свідчить про те, що емоційний інтелект став предметом психологічного дослідження порівняно недавно завдяки працям зарубіжних дослідників Г. Гарднера, Д. Гоулмана, Д. Карузо, Дж. Майера, П. Саловея, Р. Бар-Она, К. Штайнера, С. Хейна, Р. Купера, А. Саваф.

У вітчизняній психологічній науці поняття емоційного інтелекту вивчали Д. В. Люсін, Е. Л. Носенко, Н. В. Килимига, О. І. Власова, Г. В. Юсупова, М. А. Манойлова, Т. П. Березовська, А. П. Лобанов, А. С. Петровська, І. М. Андреева та ін.

Проблемі адаптивних функцій та адаптивного потенціалу емоційного інтелекту присвятили свої дослідження І. Аршава, Р. Бар-Он, М. Бреккет, Н. Коврига, Т. Кумскова, В. Овсяннікова, Г. Юсупова.

Науковий інтерес до проблеми розвитку емоційного інтелекту та його складових у своїх дослідженнях виявили М. Манойлова, М. Нгуен, О. Приймаченко, К. Саарні.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Формування поняття емоційного інтелекту перебуває на етапі окреслення сутності феномену та спроб його виміру. Разом із тим, актуальною на сьогодні залишається проблема виявлення взаємозв'язку когнітивних та емоційних компонентів у структурі емоційного інтелекту.

Мета статті – здійснити теоретичний аналіз сучасних західних досліджень емоційного інтелекту в контексті розвитку особистості. З'ясувати сутність емоційного інтелекту, емоційної компетентності й емоційної грамотності, визначити їх структуру та рівні.

Вклад основного матеріалу дослідження. Проблема емоційного інтелекту почала привертати увагу дослідників у 90-х роках ХХ століття завдяки працям американських психологів Дж. Майєра і П. Саловея, які уперше вжили термін «емоційний інтелект» та розпочали дослідницьку діяльність щодо його вивчення. Емоційний інтелект, на думку цих учених, є сукупністю когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння й управління емоціями.

Сьогодні емоційний інтелект розглядається як здатність до розпізнання, розуміння емоцій і управління ними (Г. Г. Гарскова, Д. В. Люсін, Дж. Майєр і П. Саловея) [4].

Зазначимо, що аналіз наукових джерел із проблеми дослідження показав, що у психологічній науці використовується низка термінів, пов'язаних з емоційним інтелектом, зокрема: «емоційна розумність» (Е. Л. Носенко), «емоційне самоусвідомлення» (О. І. Власова), «емоційна компетентність» (К. Саарні), «емоційне мислення» (О. К. Тихомиров), «емоційна грамотність» (К. Штайнер), «емоційна обдарованість» тощо.

Передумовою виникнення концепції емоційного інтелекту вважають роботи американського психолога Г. Гарднера, який висунув тезу про множинність форм прояву інтелекту. До них належать вербальний, просторовий, кінестетичний, логіко-математичний, музичний, внутрішньоособистісний (спрямований на власні емоції) та міжособистісний (спрямований на емоції інших людей) [3]. Г. Гарднер вважав, що внутрішньоособистісний інтелект є ключем до самопізнання, до розуміння власних емоцій і почуттів із метою управління власною поведінкою. Міжособистісний інтелект – це здатність розуміти інших людей, ефективно з ними взаємодіяти. Перший характеризується такими складовими, як самосвідомість, рефлексія, самооцінка, самоконтроль,

мотивація досягнень. Другий компонент включає емпатію, толерантність, комунікабельність, конгруентність, діалогічність.

У 1990 році вперше було представлено поняття емоційного інтелекту та наведено його чотирикомпонентну модель, що отримала назву «модель здібностей», авторами якої стали Дж. Майер, П. Саловей та Д. Карузо. Структурно вона представлена такими компонентами: 1) прийняття емоцій – здатність сприймати емоції інших людей, а також ідентифікувати свої власні емоції; 2) використання емоцій для стимуляції мислення – здатність людини активувати своє мислення, стимулювати творчість, використовуючи емоції як чинник мотивації; 3) розуміння емоцій – здатність визначати причину виникнення емоцій, розпізнавати зв'язок між думками й емоціями, визначати перехід від однієї емоції до іншої, здатність інтерпретувати емоції у взаємовідносинах, розуміти складні (амбівалентні, неоднозначні) почуття; 4) керування емоціями – здатність приборкувати, пробуджувати і направляти свої емоції та емоції інших людей для досягнення поставлених цілей.

Важливим внеском у вивчення феномену емоційного інтелекту та його ролі у життєдіяльності людини стала праця американського психолога Д. Гоулмана «Емоційний інтелект» (1995 р). Учений висловив думку про те, що загальний інтелект, що досліджується вже упродовж тривалого часу і вимірюється за допомогою відомих тестів на визначення коефіцієнта IQ, тільки на 20% зумовлює успіх у житті людини, тоді як 80% визначається іншими чинниками успіху. Серед них значне місце належить емоційному інтелекту, який, на його думку, сприяє особистісному зростанню, ефективності професійної діяльності та кар'єрі людини [5]. Дослідник розглядає емоційний інтелект як компетентність, спрямовану на тлумачення як власних емоцій, так і емоцій оточуючих із метою використання отриманої інформації для реалізації ефективної взаємодії. Автор у структуру емоційного інтелекту включає самосвідомість, самоконтроль, соціальне розуміння й управління взаємовідносинами [5]. Результатом його наукових досліджень стало створення «змішаної моделі емоційного інтелекту», за якою емоційний інтелект складається з п'яти компонентів: самопізнання – здатність ідентифікувати свої емоції, свою мотивацію під час прийняття рішень, пізнавати свої слабкі та сильні сторони, визначати свої цілі та життєві цінності; саморегуляція – здатність контролювати свої емоції, стримувати імпульси; соціальні навички – здатність вибудову-

вати стосунки з людьми; емпатія – здатність урахувати почуття інших людей під час прийняття рішень, а також здатність співпереживати іншим людям; мотивація – здатність прагнути до досягнення цілі заради її досягнення. У прикладній західній психології модель Д. Гоулмана часто застосовується у галузі професійного відбору спеціалістів із метою досягнення зрілої поведінки на робочому місці.

Однією з найвідоміших і визнаних моделей емоційного інтелекту є концепція Р. Бар-Она, який визначив його як усі некогнітивні здібності, знання і компетентність, що дають людині змогу успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями. Модель соціального й емоційного інтелекту була представлена в 1996 році на зборах Американської асоціації психологів у Торонто (Канада). Автор установив п'ять великих сфер компетентцій, у кожній із яких відзначаються такі специфічні навички, що ведуть до досягнення успіху: внутрішньоособистісна сфера, яка стосується нашої здатності розуміти себе і керувати собою (самоаналіз, асертивність (самоствердження), незалежність, самоповага, самоактуалізація); міжособистісна сфера (емпатія, соціальна відповідальність, міжособистісні стосунки); адаптивність (адекватна оцінка дійсності, гнучкість, уміння вирішувати проблеми); керування стресом (стресостійкість, контроль над імпульсами); загальний настрій (оптимізм, здатність отримувати задоволення від життя, мати захоплення) [10].

Запропонована модель об'єднує знання та навички в емоційній сфері, а також особистісні властивості. Отже, теорія Р. Бар-Она виводить емоційний інтелект із площини інтелектуальних здібностей і розглядає його швидше як компетентність у сфері емоційних проявів.

Зупинимось на дослідженні емоційного інтелекту К. Штайнера «Емоційна грамотність: інтелект із серцем» (1997 р.) – доктора філософії Мічиганського університету, клінічного психолога, психотерапевта, одного з фундаторів напряму транзактного аналізу, автора теорії емоційної грамотності. Термін «емоційна грамотність» уперше застосувала Ненсі Грем у 60-х рр. ХХ ст. Автор методу зазначає: «Емоційна грамотність – це емоційний інтелект, сфокусований на любові як центральному ставленні у житті» [14, с. 8]. Учений наголошує, що любов як базове емоційне ставлення посідає центральне місце в душевному та духовному житті людини. Визнаючи важливість любові як базової цінності, психологи у ХХ ст. рідко звертались до вивчення цього

феномену. Наприклад, у дослідженні 1975 року Джозефа Леду «Емоційний мозок: таємничі основи емоційного життя» страх згадується 75 разів, любов – жодного разу. В книзі Данієля Гоулмана «Емоційний інтелект» 20 згадувань гніву, і тільки 3 згадки про любов [14, с. 60].

Клінічний психолог К. Штайнер стверджує, що «єдиними емоційними здібностями, що покращують життя людей, є навички, спрямовані на любов, допомогу в співпраці, на стосунки без застосування маніпуляцій, емоційного насильства та домінування». Практичний досвід ведення контактних груп із розвитку емоційної грамотності упродовж 40 років дав змогу автору підходу стверджувати: «Особиста сила та емоційне здоров'я людини залежать від благополучних взаємин зі своїми емоціями й емоціями інших» [14, с. 47].

Емоційно здорові особистості емоційно чутливі й здатні не тільки розуміти власні почуття, усвідомлювати їх силу, причини виникнення, а також можливі наслідки власних емоційних проявів. Вони здатні брати відповідальність та ненасильно проявляти емоції. Здатність до емоційної грамотності надає шанс людині пережити любов, близькість, прийняття, єдність, щирість, чесність, залишаючись у гармонії із собою.

Теорія емоційної грамотності базується на концепції транзактного аналізу Е. Берна як методу, що вивчає міжособистісні стосунки з раціональної точки зору. Радикальність транзактного аналізу в епоху психоаналізу полягала в ідеї, що зцілити людей від емоційних проблем можна за умови навчання якіснішій взаємодії у соціальних транзакціях замість зосередження на розумінні внутрішньоособистісних конфліктів.

К. Штайнер переконаний, що саме зміни у поведінці є ключем до зцілення від емоційних проблем за умови формування нових емоційних навичок.

У своїй роботі вчений аналізує поняття «рівні емоційної грамотності», «емоційний біль», «емоційне безсилля», «емоційна сила». Штайнер наголошує, що в сучасному світі міжособистісні стосунки часто насичені емоційним болем, отриманим у результаті психотравмуючих життєвих ситуацій. Долаючи емоційні травми, людина невідомо використовує захисні механізми, які нагадують психологічні стіни, що захищають від болісних емоцій: страху, сорому, провини, відчаю, жаху, невпевненості та неспроможності. Так закріплюється звичка блокування емоцій

і дистанціювання у міжособистісному спілкуванні з метою самозахисту [14].

Дослідник акцентує, що «емоції – невід’ємна частина людської природи. Коли ми позбавлені емоцій, то втрачаємо фундаментальний аспект нашого людського потенціалу. Пізнаючи наші почуття, керуючи ними, прислуховуючись до емоцій інших людей і відповідаючи на них, ми зміцнюємо нашу особисту силу» [14, с. 45].

На переконання доктора Штайнера, люди стають емоційно неграмотними внаслідок відключення власних емоційних систем. До форм емоційного безсилля К. Штайнер відносить два протилежні прояви. Перший варіант – занадто жорсткий контроль емоцій. Особистість залишається емоційно відчуженою, холодною, закритою. Іншою формою емоційного безсилля є надмірна емоційність із відсутністю контролю над власними почуттями. В обох варіантах емоції не виконують своїх корисних функцій. Емоційна грамотність вимагає, щоб емоції були почуті й виражені продуктивно. Практичним завданням емоційної грамотності є просування стосунків від емоційної анестезії, підозрливості, страхів до продуктивного спілкування в умовах підтримки і розуміння.

Особиста емоційна сила полягає в емоційно насиченому житті. Люди потребують інтимності, глибоких почуттів, прагнуть уваги, співпереживань та причетності. Хочуть розуміти інших і самі бути почутими, любити і бути любимими. «Бути емоційною людиною, здатною кохати, кричати, радіти і навіть страждати – означає мати багатий емоційний досвід» [14, с. 56].

За К. Штайнером, емоційна грамотність включає 5 груп умінь. 1. Усвідомлення власних емоцій, переживань, почуттів. Розуміння емоцій, розрізнення сили їх проявів та впливу на міжособистісні взаємини. 2. Емпатичні здібності – вміння щиро співчувати, відчувати інших, переживати їхні емоції як власні, резонувати разом із ними, і водночас залишатись самим собою, не зливатися та не вигорати. 3. Уміння управляти власними емоціями, генерувати емоції з позитивною модальністю та вміння виражати з негативною модальністю. Це вміння диференціювати коли, з якою силою, в який спосіб вияв емоцій або їх відсутність вплине на інших. 4. Уміння визнавати власні емоційні помилки та неконструктивні вчинки; брати на себе відповідальність за емоційні прояви, за їх міру та ступінь; просити пробачення, заглажувати провину, відшкодовуючи емоційні збитки.

5. Об'єднання й інтеграція зазначених емоційних навичок підвищить емоційну інтерактивність. Ефективне міжособистісне спілкування означає вільний, відкритий, щирий обмін емоційною інформацією і є втіленням особистої сили. Саме рівень інтерактивних навичок і є найвищим показником та досягненням емоційної грамотності на практиці.

Висновки. Упродовж останніх двох десятиліть відбувається активне дослідження емоційного інтелекту як умови успішності людини в соціальній взаємодії. Початкове розуміння емоційного інтелекту було представлено як сукупність когнітивних здібностей до ідентифікації, розуміння та управління емоціями. Подальша розробка емоційного інтелекту виводила його з площини інтелектуальних здібностей і розглядала як компонент у сфері емоційних проявів. Головне завдання емоційного інтелекту – сприяти особистісному зростанню, ефективності у міжособистісній взаємодії та професійній діяльності. Емоційна компетентність розглядається як інтеграція знань та специфічних навичок в емоційній сфері, а також особистісних властивостей, що дають змогу людині успішно справлятися з різними життєвими ситуаціями, самовдосконалюючись і самоактуалізуючись. Розгляд концепцій емоційного інтелекту виявив, що загальним для різних концепцій є розуміння цього конструкта як здатності до впізнання, розуміння емоцій і управління ними як у внутрішньоособистісному, так і міжособистісному плані. Формування емоційного інтелекту багато в чому обумовлено індивідуально-особистісними і соціокультурними умовами життя людини.

Емоційна грамотність виступає як особиста та професійна програма розвитку стосунків ефективного партнерства, що сприяє підвищенню емоційної компетентності особистості.

Безперечно, подальше дослідження емоційного інтелекту, емоційної компетентності та вивчення основ емоційної грамотності дозволить прогнозувати особистий розвиток людини у єдності із соціальними запитами.

Головне призначення розвитку емоційної грамотності – допомога людям у співпраці без застосування маніпуляцій і домінування, використання емоційного співпереживання для об'єднання та покращення якості життя.

Список використаних джерел

1. Андреева И. Н. О становлении понятия «эмоциональный интеллект» / И. Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2008. – № 5. – С. 83–95.

2. Андреева И. Н. Предпосылки развития эмоционального интеллекта / И. Н. Андреева // Вопросы психологии. – 2007. – № 5. – С. 57–65.
3. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта / Г. Гарднер. – М. : «Вильямс», 2007. – 512 с.
4. Гарскова Г. Г. Введение понятия «эмоциональный интеллект» в психологическую теорию / Г. Г. Гарскова // Тезисы научно-практ. конф. «Ананьевские чтения». – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 1999. – С. 26.
5. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман ; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. : АСТ МОСКВА ; Владимир : ВКТ, 2009. – 478 с.
6. Гоулман Д. Эмоциональное лидерство. Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта / Дэниел Гоулман, Ричард Бояцис, Энни Макки. – М. : Альпина Паблишер, 2012. – 301 с.
7. Гринцив М. В. Роль эмоций в развитии способности к саморегуляции / М. В. Гринцив // Зб. наук. пр. «Психологічні науки». – Т. 2, вип. 10 (91). – 2014. – С. 84–88.
8. Зарицька В. В. Саморегуляція емоцій в структурі емоційного інтелекту / В. В. Зарицька // Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Психологія». – 2010. – № 6. – С. 33–37.
9. Изард К. Э. Психология эмоций / К. Э. Изард. – СПб. : Питер, 2006. – 464 с.
10. Коврига Н. В. Стресозахисна та адаптивна функції емоційного інтелекту : автореф. дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.01 / Н. В. Коврига. – К., 2003. – 20 с.
11. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К. : Вища школа, 2003. – 126 с.
12. Психология : Словарь / под общей ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – [2-е изд., доп.]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
13. Филатова О. Эмоциональный интеллект как показатель целостного развития личности / О. Филатова // Персонал. – № 5. – 2000. – С. 100–103.
14. Штайнер Клод. Эмоциональная грамотность: интеллект с сердцем. Руководство по улучшению личных и профессиональных отношений. – К. : ТОВ «НВП «Интерсервис», 2016. – 302 с.

15. Чудина Е. А. Эмоциональная зрелость личности: определение понятия и выделение критериев / Е. А. Чудина // Личность и проблемы развития : сборник работ молодых ученых. – М., 2003. – С. 112–116.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Andreeva I. N. O stanovlenii ponjatija «jemocional'nyj intellekt» / I. N. Andreeva // Voprosy psihologii. – 2008. – № 5. – S. 83–95.
2. Andreeva I. N. Predposylki razvitija jemocional'nogo intellekta / I. N. Andreeva // Voprosy psihologii. – 2007. – № 5. – S. 57–65.
3. Gardner G. Struktura razuma: teorija mnozhestvennogo intellekta – М. : «Vil'jams», 2007. – 512 s.
4. Garskova G. G. Vvedenie ponjatija «jemocional'nyj intellekt» v psihologicheskiju teoriju / G. G. Garskova // Tezisy nauchno-prakt. konf. «Anan'evskie chtenija». – SPb. : Izd-vo SPb. unta, 1999. – S. 26.
5. Goulman D. Jemocional'nyj intellekt / Djeniel Goulman ; per. s angl. A. P. Isaevoj. – М. : ACT MOSKVA ; Vladimir : VKT, 2009. – 478 s.
6. Goulman D. Jemocional'noe liderstvo. Iskusstvo upravlenija ljud'mi na osnove jemocional'nogo intellekta / Djeniel Goulman, Richard Bojaxis, Jenni Makki. – М. : Al'pina Pabliher, 2012. – 301 s.
7. Grinciv M. V. Rol' jemocij v razvitii sposobnosti k samoreguljacii / M. V. Grinciv // Zb. nauk. pr. «Psihologichni nauki». – Т. 2, vip. 10 (91). – 2014. – S. 84–88.
8. Zaric'ka V.V. Samoreguljacija emocij v strukturi emocijnogo intelektu / V. V. Zaric'ka // Visnik Harkivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu imeni G. S. Skovorodi «Psihologija». – 2010. – № 6. – S. 33–37.
9. Izard K. Je. Psihologija jemocij / K. Je. Izard. – SPb. : Piter, 2006. – 464 s.
10. Kovriga N. V. Stresozahisna ta adaptivna funkcii' emocijnogo intelektu : avtoref. dis. ... kand. psihol. nauk : spec. 19.00.01 / N. V. Kovriga. – К., 2003. – 20 s.
11. Nosenko E. L. Emocijnij intelekt: konceptualizacija fenomenu, osnovni funkcii' / E. L. Nosenko, N. V. Kovriga. – К. : Vishha shkola, 2003. – 126 s.

12. Psihologija: Slovar' / pod obshej red. A. V. Petrovskogo, M. G. Jaroshevskogo. – [2-e izd., dop.]. – M. : Politizdat, 1990. – 494 s.
13. Filatova O. Jemocional'nyj intellekt kak pokazatel' celostnogo razvitija lichnosti / O. Filatova // Personal. – № 5. – 2000. – S. 100–103.
14. Shtajner Klod. Jemocional'naja gramotnost': intellekt s serdцем. Rukovodstvo po uluchsheniju lichnyh i professional'nyh otnoshenij. – K. : TOV «NVP «Interservis», 2016. – 302 s.
15. Chudina E. A. Jemocional'naja zrelost' lichnosti: opredelenie ponjatija i vydelenie kriteriev / E. A. Chudina // Lichnost' i problemy razvitija : sbornik rabot molodyh uchenyh. – M., 2003. – S. 112–116.

Received October 6, 2017

Revised November 9, 2017

Accepted December 7, 2017

УДК 159.9.019

Н. М. Гончарук

goncharuk.nat17@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ КОМУНІКАЦІЇ У ПРИКЛАДНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕОРІЯХ

Honcharuk N. M. The research on the psychological aspects of communication in applied linguistic theories / N. M. Honcharuk // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi National Ivan Ohiienko University, G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine / scientific editing by S. D. Maksymenko, L. A. Onufrieva. – Issue 39. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2018. – P. 90–100.

N. M. Honcharuk. The research on the psychological aspects of communication in applied linguistic theories. According to the results of the study, applied linguistic theories are considered and analyzed, which envisage the psychological aspects of communication.

The role of sociolinguistics is revealed in the coordination of the issues on the formation of social linguistic policy and norms of communicative behavior of each particular participant in the communicative situation. The